

PROCES UZNANIA OJCOSTWA – ASPEKT PRAWNY

mgr Magdalena Kościak – DOKTORANTKA WSPiA PRZEMYSŁ – RZESZÓW

Magister prawa WSPiA, praca dyplomową napisaną na seminarium prowadzonym przez prof. nadz. dr. hab. Zbigniewa Cwiąkałskiego na temat: Okoliczności wyłączające bezprawność czynu - kontratypy kodeksowe, pozakodeksowe i zwyczajowe w prawie karnym, Przewodnicząca Zarządu Wspólnoty Mieszkaniowej, Przewodnicząca Koła Naukowego Prawa Międzynarodowego WSPiA, słuchacz Seminarium Doktoranckiego WSPiA Przemysł – Rzeszów, wykładowca przedmiotu Podstawy prawa pracy w szkole policealnej w Jarosławiu.

WSTĘP

Należy na wstępie wskazać, że ustawodawca nie definiuje pojęcia „ojciec”. Encyklopedia Powszechna wskazuje, że ojcem jest mężczyzna, który miał biologiczny udział w poczęciu dziecka¹.

Wymiar ojcostwa wraz z zachodzącymi przemianami zmienił się. Zarówno rola ojca jak i matki w rodzinie mają bardzo ważny charakter, lecz nie ulega wątpliwości, że są to role odmiennie. Rola ojców w życiu dzieci jest bardzo istotna. W tematyce ojcostwa problematyka uznania ojcostwa stanowi czynność prawną, która zasługuje na uwagę. Podstawowe zagadnienia związane z uznaniem ojcostwa są uregulowane w Ustawie z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Ustawie z dnia 28 listopada 2014r. Prawo o aktach stanu cywilnego.

W niniejszym artykule pragnę wyjaśnić pojęcia „ojciec” i „ojcostwo”, scharakteryzować aspekty ojcostwa z uwzględnieniem: prawnego, duchownego, biologicznego i pedagogicznego, omówić czynność prawną, jaką stanowi uznanie ojcostwa, z uwzględnieniem sytuacji zagrożenia życia oraz uznaniem ojcostwa przed urodzeniem się dziecka.

DEFINICJA POJĘĆ OJCIEC – OJCOSTWO

Pojęcia te mają charakter złożony w związku z tych ich zdefiniowanie nie jest łatwe. B. Dunaj określa ojca jako mężczyznę, który posiada własne dziecko lub dzieci i rzeczywiście wypełnia swoje funkcje, które ma do zrealizowania w rodzinie². W literaturze można znaleźć też następującą definicję pojęcia ojciec „To ktoś obecny na co dzień, ktoś, kogo obecność bardzo cieszy. Jest pierwszą osobą, do której biegnie się w niebezpieczeństwie, znajomym i bezpiecznym schronieniem – to ktoś, u kogo, niczym

¹ Encyklopedia Powszechna, Kraków 2002, t. VI, s. 5.

² T. Sosnowski, *Ojciec we współczesnej rodzinie kontekst pedagogiczny*, Wyd. Akademickie ŻAK, Warszawa 2011, s. 14.

w bezpiecznej przystani, dziecko może w każdej chwili schronić się przed niebezpieczeństwem. Jest bliskim i serdecznym przyjacielem, radosnym towarzyszem, oparciem w trudnościach. Ojciec to przewodnik i doradca dziecka, to ktoś, na kim można polegać, kto niby przymat pokazuje dzieciom prawdziwy obraz świata, zawsze obecny, zawsze przebaczący i godny zaufania”³.

M. Braun-Gałkowska wskazuje, że „Być ojcem to od początku umieszczać dziecko w kontekście społecznym (...) Być ojcem to umożliwić dziecku określenie swojej płci i roli w życiu (...) stawiać wymagania, podprowadzać pod zadania coraz trudniejsze, ale jednocześnie umożliwiać ich realizację przez życzliwą bliskość”⁴. W terminie „ojcostwo” mieści się zakres czynności, które podejmują mężczyźni uczestnicząc w procesie wychowania dziecka⁵. J. Pulikowski wskazuje następujące etapy zbliżające do pełnienia roli ojca:

1. przygotowywanie się do pełnienia roli ojca,
2. dokonanie wyboru żony – matki dla własnych dzieci,
3. przygotowanie warunków do przyjęcia dziecka,
4. zaplanowanie poczęcia dziecka i wzięcie udziału w poczęciu,
5. uczestniczenie w rozwijaniu się dziecka do momentu jego urodzenia i po urodzeniu,
6. uczestniczenie w wychowaniu dziecka i przystosowaniu go do samodzielnego życia,
7. stanie na czele rodziny⁶.

Papież Jan Paweł II podkreśla role związane z wykonywaniem funkcji ojca w rodzinie: odpowiedzialność za poczęte dziecko, troska w wypełnianiu obowiązków wychowawczych, praca zarobkowa wykonywana z poszanowaniem wartości rodzinnych, bycie drogowskazem dla etycznych wartości oraz właściwego wykształcenia zasad moralnych młodego człowieka uwzględniających poszanowanie wartości chrześcijańskich, poszanowanie dla innych ludzi, zrozumienie ich indywidualności oraz respektowanie ich systemu wartości oraz zasad życia⁷.

Właściwym byłoby przytoczenie słów B. Mierzwińskiego, który wskazuje na czym polega rola ojca. Autor podkreśla, że ojcostwo polega na: zajęciu odpowiedniego miejsca w rodzinie, wzięciu udziału w poczęciu dziecka, trosce o rodzinę, zapewnieniu utrzymania i wyżywienia jej członków oraz braniu udziału w wychowaniu potomstwa⁸.

ASPEKTY POJĘCIA OJCOSTWO

Wskazać można cztery aspekty pojęcia ojcostwo: prawny, duchowny, biologiczny i pedagogiczny. Aspekt prawny odnosi się do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i dotyczy sposobów ustalenia ojcostwa. Dokonując analizy aspektu biologicznego należy wskazać, że kobieta i mężczyzna biorą udział w poczęciu dziecka. Wraz z ojcostwem między

³ Tamże, s. 15.

⁴ M. Braun-Gałkowska, *Psychologia domowa*, Olsztyn, Wyd. Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, s. 69-70.

⁵ T. Sosnowski, *Ojciec we współczesnej rodzinie kontekst pedagogiczny...* wyd. cyt., s. 15.

⁶ Tamże, s. 16.

⁷ Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska*, „Familiaris Consortio, Poznań 1983.

⁸ B. Mierzwiński, *Mężczyzna istota nieznaną*, Wyd. Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, Warszawa 1999, s. 70.

kobietą i mężczyzną powstaje nowy charakter więzi. „Gdy dziecko zostaje poczęte, ojciec (...) patrzy na swą partnerkę inaczej. Oboje patrzą na siebie w nowy sposób. Ta nowa sytuacja wynika przede wszystkim z poczucia stałości, fundamentalnej więzi”⁹. Papież Jan Paweł II wskazuje na aspekt duchowy ojcostwa. Urzeczywistnienie ojcostwa w aspekcie duchowym może nastąpić wyłącznie poprzez bliskość z Bogiem. T. Sosnowski przytacza słowa Jana Pawła II z Listu do rodzin „Współpracować ze Stwórcą w powołaniu do życia nowych istot ludzkich, to znaczy przyczynić się do przekazania ob-razu i podobieństwa Boga, którym się staje każdy narodzony z niewiasty”¹⁰. Jan Paweł II podkreśla, „Macierzyństwo urzeczywistnia się zaspawą ojcostwa, a równocześnie ojcostwoza sprawą macierzyństwa jako owoc tej życiodajnejdwoistości jaką Stwórca obdarzyłistotę ludzką od początku”¹¹. Aspekt pedagogiczny ojcostwa dotyczy roli, które są wykonywane przez ojca. Funkcje te polegają na podejmowaniu działań w celu zaspokożenia materialnych potrzeb dziecka, wychowania z poszanowaniem potrzeb emocjonalnych, kulturowych, opiekuńczych, wypoczynkowych. Ojcostwo na gruncie pedagogicznych jest utożsamiane z relacją ojciec-dziecko o charakterze dwustronnym. Wychowanie dziecka w aspekcie pedagogicznym dotyczy wskazywania właściwych wzorców zachowań, zapewniania prawidłowego rozwoju dziecka, wskazania mu właściwego punktu spojrzenia na wartości ludzkie oraz duchowe a także pozwolenia mu na samodzielne uczenie się na podstawie zaobserwowanych i przekazanych poprzez rodziców wzorców w celu udoskonalenia oraz samodzielnego podejmowania decyzji dotyczących własnego losu¹².

UZNIANIE OJCOSTWA – CZYNNOŚĆ PRAWNA

Zgodnie z artykułem 72 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jeżeli nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż matki, albo gdy domniemanie takie zostało obalone, ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie ojcostwa albo na mocy orzeczenia sądu. W artykule tym zaznaczono również, że uznanie ojcostwa nie może nastąpić, jeżeli toczy się sprawa o ustalenie ojcostwa¹³.

Na gruncie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego występują trzy możliwości ustalenia ojcostwa:

1. domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki,
2. uznanie ojcostwa,
3. ustalenie ojcostwa na podstawie orzeczenie sądu.

Artykuł zostanie poświęcony tematowi uznania ojcostwa. Na mocy artykułu 73 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uznanie ojcostwa następuje, gdy mężczyzna, od którego dziecko pochodzi, oświadczy przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, że jest ojcem dziecka, a matka dziecka potwierdzi jednocześnie albo w ciągu trzech miesięcy od dnia oświadczenia mężczyzny, że ojcem dziecka jest ten mężczyzna. Do obo-

⁹ T. Sosnowski, *Ojciec we współczesnej rodzinie kontekst pedagogiczny...* wyd. cyt., s. 21.

¹⁰ Tamże, s. 22.

¹¹ Jan Paweł II, *List do Rodzin*, s. 22.

¹² T. Sosnowski, *Ojciec we współczesnej rodzinie kontekst pedagogiczny...* wyd. cyt., s. 24.

¹³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.), art. 72.

wiązków kierownika urzędu stanu cywilnego należy objaśnienie osobom, które mają zamiar złożyć oświadczenie niezbędne do uznania ojcostwa przepisów dotyczących obowiązków i praw będących konsekwencją uznania, przepisów o nazwisku dziecka oraz różnicę pomiędzy uznaniem ojcostwa a przysposobieniem dziecka. W sytuacji gdy uznanie jest niemożliwe lub gdy istnieją wątpliwości co do faktu pochodzenia dziecka, kierownik urzędu stanu cywilnego odmawia przyjęcia oświadczenia niezbędnego do uznania ojcostwa. Uznanie ojcostwa może nastąpić także przed sądem opiekuńczym, a za granicą również przed polskim konsulem lub osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula, jeżeli uznanie dotyczy dziecka, którego oboje rodzice albo jedno z nich są obywatelami polskimi¹⁴.

Uznanie ojcostwa jest czynnością prawną jednostronną. Ojcostwo w tym przypadku powstaje poprzez złożenie oświadczenia woli przez ojca przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, polskim konsulem za granicą albo przed sądem opiekuńczym. W wyjątkowych przypadkach oświadczenie może zostać złożone przed notariuszem lub osobą reprezentującą samorząd terytorialny. Uznanie ojcostwa ma charakter konstytutywny¹⁵. W tym miejscu właściwym będzie przytoczenie wyroku SN z dnia 23 marca 1977r., Kodeks rodzinny i opiekuńczy „wymaga, żeby uznanie dziecka nastąpiło przed sądem opiekuńczym albo przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego (lub jego zastępcą). Wystarcza przy tym złożenie przez uznającego oświadczenia woli w formie bądź ustnej, bądź pisemnej, a w myśl art. 78 k.c. do zachowania formy pisemnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli”¹⁶.

Mężczyzna musi być zdolny do złożenia oświadczenia o uznaniu. Przepisy wyraźnie wskazują, że oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może złożyć osoba, która ukończyła lat 16 i nie istnieją podstawy do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia. Osoba ta jeżeli nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, może złożyć oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa tylko przed sądem opiekuńczym¹⁷. Wynioskować można, że mężczyzna, który ma pełną zdolność do czynności prawnych jest uprawniony do uznania ojcostwa, mężczyzna pełnoletni, który nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, ma w zasadzie pełną zdolność do uznania ojcostwa, ale wyłącznie przed sądem opiekuńczym, mężczyzna małoletni, który ukończył 16 lat, jeżeli nie ma podstaw aby całkowicie go ubezwłasnowolnić, ma jakkolwiek pełną zdolność do uznania ojcostwa, ale wyłącznie przed sądem opiekuńczym, mężczyzna, który nie ma zdolności do czynności prawnych nie może uznać ojcostwa¹⁸.

Uznanie ojcostwa jest czynnością prawną o charakterze osobistym. Nie jest dopuszczalne uznanie ojcostwa przez przedstawiciela ani przez pełnomocnika. Podjęcie decyzji o uznaniu ojcostwa jest konsekwencją subiektywnego przekonania mężczyzny

¹⁴ art. 73 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*.

¹⁵ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 518.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 23 marca 1977r., II CR 65/77, LEX nr 7921, (w:) D. Kotłowski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 259.

¹⁷ art. 77 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*.

¹⁸ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 527.

o tym, że jest ojcem biologicznym. „(...) nie stanowi przecież reguły sytuacja, w której mężczyzna zamierzający uznać ojcostwo ma absolutną pewność, że jest ojcem biologicznym dziecka, o ile taka absolutna pewność jest w ogóle możliwa. Regułą zaś stanowi sytuacja, w której podjęcie decyzji o uznaniu ojcostwa stanowi rezultat jedynie subiektywnego przekonania mężczyzny o istnieniu ojcostwa biologicznego, które to przekonanie nie zawsze musi odpowiadać obiektywnie istniejącej rzeczywistości”¹⁹. Pomiędzy dzieckiem a mężczyzną uznającym musi istnieć odpowiednia różnica wieku. J. Ignatowicz wskazuje, że do założenia zbyt małej różnicy wieku powinno wystarczyć ustalenie, że dany mężczyzna nie może być ojcem określonego dziecka zgodnie z doświadczeniem życiowym²⁰. Stan cywilny mężczyzny uznającego nie ma wpływu na uznanie ojcostwa. Niedopuszczalnym jest uznanie ojcostwa przez mężczyznę będącego krewnym matki w linii prostej albo drugim stopniu linii bocznej.

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wskazują że nie ma możliwości uznania dziecka, które pochodzi od nieznanych rodziców. Do momentu, gdy nie zostanie ustalone macierzyństwo, ustalanie ojcostwa jest bezcelowe. Nie można uznać dziecka, względem którego ojcostwo zostało już ustalone. Mowa w tym miejscu o:

1. ojcostwie męża matki wynikającym z domniemania prawnego, które nie zostało odparte na mocy prawomocnego orzeczenia sądu,
2. ojcostwie innego mężczyzny wynikającym z prawomocnego orzeczenia sądu,
3. ojcostwie innego mężczyzny wynikającym z dokonanego poprzednio uznania.

Nie ma możliwości uznania dziecka przysposobionego anonimowo, w sytuacji gdy jego rodzice wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę na przysposobienie bez wskazania osoby przysposabiającej. Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wskazują także niedopuszczalność uznania dziecka przysposobionego w sposób pełny albo niepełny. Zgodnie z artykułem 76§1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uznanie ojcostwa nie może nastąpić po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności²¹. Przepisy przewidują możliwość uznania dziecka poczętego i nieżyjącego.

Do uznania ojcostwa wymagane jest potwierdzenie ojcostwa przez matkę dziecka. Jest to jednostronna czynność prawna. Potwierdzenie ojcostwa przez matkę dziecka stanowi warunek uznania ojcostwa. Matka dziecka może złożyć oświadczenie w terminie zawitym 3 miesięcy od daty uznania. Potwierdzenie to ma charakter osobisty²².

Na omówienie zasługuje rola kierownika urzędu stanu cywilnego. Należy podkreślić, że nie jest on adresatem składanych oświadczeń niezbędnych do uznania ojcostwa. Jest to organ sprawdzający, przyzwalający i potwierdzający fakt złożenia oświadczeń określonej treści. Należy zaakcentować, że kierownik urzędu stanu cywilnego nie może jednocześnie składać oświadczenia i być przyjmującym je. Oświadczenia konieczne do uznania ojcostwa dokumentowane są w protokole, który podpisują rodzice dziecka i kierownik urzędu stanu cywilnego albo konsul. Protokół uznania ojcostwa zawiera:

¹⁹ Tamże, s. 528.

²⁰ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 529.

²¹ art. 76§1 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*.

²² K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 531 -535.

1. nazwiska, imiona oraz nazwiska rodowe, daty i miejsca urodzenia matki dziecka oraz mężczyzny uznającego ojcostwo, numery PESEL tych osób, jeżeli zostały nadane, wraz z oznaczeniem dokumentów tożsamości;
2. nazwisko, imię (imiona), płeć, datę i miejsce urodzenia dziecka, jeżeli uznanie ojcostwa następuje po sporządzeniu aktu urodzenia, oraz numer PESEL dziecka, jeżeli został nadany;
3. datę i miejsce urodzenia oraz płeć dziecka, jeżeli uznanie ojcostwa następuje przed sporządzeniem aktu urodzenia, a po urodzeniu dziecka;
4. datę śmierci dziecka oraz informację o dacie powzięcia przez mężczyznę uznającego ojcostwo wiadomości o śmierci dziecka, jeżeli uznanie ojcostwa następuje po śmierci dziecka;
5. informację, że oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa zostało przyjęte przed urodzeniem dziecka;
6. oświadczenie mężczyzny uznającego ojcostwo, że nie ma wiedzy o uznaniu ojcostwa lub odmowie uznania ojcostwa oraz o toczącej się sprawie o ustalenie ojcostwa oraz oświadczenie matki dziecka, że nie doszło do uznania ojcostwa lub odmowy uznania ojcostwa oraz, że nie toczy się sprawa o ustalenie ojcostwa;
7. informację o dopuszczalności uznania ojcostwa oraz o braku wątpliwości co do pochodzenia dziecka;
8. informację o wyjaśnieniu osobom zamierzającym złożyć oświadczenia konieczne do uznania ojcostwa przepisów regulujących obowiązki i prawa wynikające z uznania ojcostwa, przepisów o nazwisku dziecka oraz różnicy między uznaniem ojcostwa a przysposobieniem dziecka;
9. informację o złożeniu przez mężczyznę uznającego ojcostwo oświadczenia, że dziecko pochodzi od niego oraz datę złożenia tego oświadczenia;
10. informację o złożeniu przez matkę dziecka oświadczenia, że mężczyzna, który złożył oświadczenie, jest ojcem dziecka, oraz datę złożenia oświadczenia przez matkę dziecka;
11. informację o złożeniu przez rodziców dziecka zgodnych oświadczeń o nazwisku dziecka lub informację o braku zgodnych oświadczeń;
12. informację, że dziecko, które ukończyło 13 lat, wyraziło zgodę na zmianę nazwiska, oraz jego podpis lub informację, że nie wyraziło zgody na zmianę nazwiska;
13. oznaczenie aktu urodzenia i urzędu stanu cywilnego, w którym został sporządzony ten akt, lub oznaczenie aktu zgonu dziecka oraz urzędu stanu cywilnego, w którym został sporządzony ten akt, jeżeli są znane;
14. nazwisko i imię biegłego lub tłumacza, jeżeli brał udział w czynności;
15. adres do korespondencji rodziców dziecka;
16. nazwisko i imię kierownika urzędu stanu cywilnego albo konsula przyjmującego oświadczenie²³.

Skutki prawne jakie wywołuje uznanie ojcostwa dzielą się na: skutki w zakresie stosunku prawnego ojcostwa, w zakresie władzy rodzicielskiej, stosunków alimentacyjnych i dziedziczenia, dotyczące nazwiska dziecka, miejsca zamieszkania oraz skutki

²³ Ustawa z dnia 28 listopada 2014r. *Prawo o aktach stanu cywilnego*, (Dz.U. z 2014r. poz. 1888 z późn. zm.), art. 63§2.

dotyczące aktu urodzenia. Konsekwencją uznania ojcostwa jest powstanie stosunku prawnego ojcostwa. Kolejną konsekwencją uznania ojcostwa jest powstanie władzy rodzicielskiej. Skutkiem uznania ojcostwa jest także powstanie obowiązku alimentacyjnego między osobami, których więzi pokrewieństwa zostały unormowane. Dziecko ma uprawnienie do dochodzenia od ojca zaległości alimentacyjnych za czas do momentu uznania ojcostwa. Efektem uznania ojcostwa jest także powstanie dziedziczenia ze skutkiem *ex tunc*, od chwili poczęcia dziecka. Uznanie ojcostwa wywołuje również skutki w zakresie zmiany nazwiska dziecka. Od momentu uznania ojcostwa dziecko nosi nazwisko, które zostało wskazane w zgodnym oświadczeniu rodziców, którzy mogą wskazać nazwisko jednego z nich, albo nazwisko utworzone przez połączenie nazwiska matki z nazwiskiem ojca dziecka. W sytuacji gdy rodzice nie złożyli zgodnych oświadczeń w sprawie nazwiska dziecka, nosi ono nazwisko składające się z nazwiska matki i dołączonego do niego nazwiska ojca²⁴.

UZNIANIE OJCOSTWA W SYTUACJI ZAGROŻENIA ŻYCIA

Artykuł 44 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wskazuje przypadek uznania ojcostwa w sytuacji zagrożenia życia i stanowi, że w razie niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu matki i dziecka lub mężczyzny, od którego dziecko pochodzi, oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może zostać zaprotokołowane przez notariusza albo złożone do protokołu wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy. Protokół jest podpisywany przez osobę, która przyjęła oświadczenie oraz przez osobę, która je złożyła. W przypadku gdy osoba składająca oświadczenie nie może się podpisać, przyczynę podaje się w protokole. Protokół, który zawiera oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa powinien być niezwłocznie przekazany do urzędu stanu cywilnego właściwego do sporządzenia aktu urodzenia dziecka. Jeżeli oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa zostało złożone przed urodzeniem dziecka poczętego, lecz nieurodzonego, protokół zawierający to oświadczenie jest przekazywany do urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce sporządzenia aktu urodzenia matki dziecka lub do urzędu stanu cywilnego właściwego dla miasta stołecznego Warszawy- gdy rejestracja urodzenia matki nie nastąpiła na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej²⁵.

Niebezpieczeństwem może być stan zdrowia ojca lub matki dziecka, wypadek, działania wojenne, klęska żywiołowa. Istnieje możliwość zaprotokołowania przed notariuszem zarówno oświadczenia złożonego przez mężczyznę jaki oświadczenia matki dziecka potwierdzającego oświadczenie mężczyzny, że ojcem dziecka jest ten mężczyzna. Oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może być złożone do protokołu wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy w sytuacji gdy zaistnieje zagrożenie życia. Notariusz i inne osoby uprawnione do przyjęcia oświadczenia są zobowiązane niezwłocznie przekazać do urzędu stanu cywilnego właściwego do sporządzenia aktu urodzenia dziecka protokół oświadczenia niezbędnego do uznania ojcostwa. Ustawa Prawo o aktach stanu

²⁴ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 539.

²⁵ art. 74 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

cywilnego wskazuje, że w sytuacji gdy oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa zostało złożone przed urodzeniem dziecka poczętego, lecz nienarodzonego, protokół, który zawiera to oświadczenie jest przekazywany do urzędu stanu cywilnego, który jest właściwy ze względu na miejsce sporządzenia aktu urodzenia matki dziecka lub do urzędu stanu cywilnego, który jest właściwy dla miasta stołecznego Warszawy – w przypadku gdy rejestracja urodzenia matki nie nastąpiła na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej²⁶.

UZNIANIE OJCOSTWA PRZED URODZENIEM SIĘ DZIECKA

Artykuł 75 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego określa możliwość uznania dziecka poczętego²⁷. Warunkiem dopuszczalności uznania dziecka nieurodzonego jest, aby w chwili uznania było ono już poczęte. Uznanie dziecka nieurodzonego jest skuteczne o tyle, o ile dziecko urodzi się przed upływem 300 dni od daty jego domniemanego poczęcia. Za datę domniemanego poczęcia z analizowanego punktu należy uważać datę wskazaną przez mężczyznę w akcie uznania, a gdyby to nie miało miejsca – datę uznania²⁸. Uznanie ojcostwa dziecka poczętego wywołuje skutek w momencie urodzenia się dziecka. Przepisy prawa wskazują przypadki w których dziecko poczęte a nienarodzone jest podmiotem praw, przykład stanowią:

1. na mocy artykułu 182 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego - dla dziecka poczętego, lecz jeszcze nieurodzonego, ustanawia się kuratora, jeżeli jest to potrzebne do strzeżenia przyszłych praw dziecka. Kuratela ustaje z chwilą urodzenia się dziecka,
2. zgodnie z Kodeksem cywilnym – z momentem urodzenia dziecko może żądać naprawienia szkód, które zostały mu wyrządzone przed urodzeniem,
3. zgodnie z artykułem 927 Kodeksu cywilnego dziecko poczęte w chwili otwarcia spadku może być spadkobiercą²⁹.

Na mocy artykułu 76 § 1 Uznanie ojcostwa nie może nastąpić po osiągnięciu przez dziecko

pełnoletności. § 2. Jeżeli dziecko zmarło przed osiągnięciem pełnoletności, uznanie ojcostwa

może nastąpić w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym mężczyzna składający oświadczenie o uznaniu dowiedział się o śmierci dziecka, nie później jednak niż do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność³⁰.

Artykuł 142 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego daje matce dziecka możliwość żądania od mężczyzny nie będącego jej mężem, w sytuacji jeżeli ojcostwo jest uwiarygodnione, żeby jeszcze przed urodzeniem dziecka przyczyniał się do kosztów związanych z jej utrzymaniem przez trzy miesiące w okresie porodu, a także uczestniczył w kosztach utrzymania dziecka przez pierwszetrynastu miesięcy po urodzeniu³¹.

²⁶ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 541.

²⁷ art. 75 §1 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*.

²⁸ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 543.

²⁹ K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 542.

³⁰ art. 76 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*.

³¹ art. 142 *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*.

Pełnoletność uzyskuje się wraz z ukończeniem 18 lat oraz przez zawarcie małżeństwa i nie traci się jej w razie unieważnienia małżeństwa. Na mocy aktualnie obowiązujących przepisów powództwa o zaprzeczenie macierzyństwa i ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa nie mogą być wytoczone po śmierci dziecka i zakazy te mają charakter bezwzględny. Uznanie ojcostwa jest dopuszczalne, w sytuacji gdy dziecko zmarło przed osiągnięciem pełnoletności, w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym mężczyzna składający oświadczenie o uznaniu dowiedział się o śmierci dziecka, nie później jednak niż do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność³².

ZAKOŃCZENIE

Celem niniejszego artykułu jest problematyka uznania ojcostwa. Temat ten jest przedmiotem prawa rodzinnego i opiekuńczego. W artykule zostały wyjaśnione pojęcia ojciec i ojcostwo. Omówiono kwalifikacje podmiotowe mężczyzny uznającego oraz kwalifikacje podmiotowe uznawanego dziecka. Została zwrócona uwaga na przypadki niedopuszczalności uznania ojcostwa oraz przeanalizowane skutki prawne uznania ojcostwa. Zgłębiono tematykę uznania ojcostwa w sytuacji zagrożenia życia oraz uznanie ojcostwa przed urodzeniem się dziecka.

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł ma na celu omówienie sposobów uznania ojcostwa na gruncie Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego. Artykuł wskazuje na złożony charakter pojęcia ojciec i ojcostwo. Artykuł zawiera omówienie kwalifikacji podmiotowych mężczyzny uznającego oraz kwalifikacji podmiotowych uznawanego dziecka. Wskazano przypadki niedopuszczalności uznania ojcostwa. Autorka dokonuje omówienia potwierdzenia ojcostwa przez matkę dziecka oraz analizuje skutki prawne uznania ojcostwa. Przedstawiono elementy, które powinien zawierać protokół uznania ojcostwa. Omówiono uznanie ojcostwa w sytuacji zagrożenia życia i przed urodzeniem się dziecka.

ABSTRACT

Process of recognition of paternity - legal aspects

This article aims to discuss ways of paternity under Custody and Family Code . Article points to the complex nature of the concept father and fatherhood . The article includes a discussion of the qualifications of a man recognizing symptoms and symptoms of recognized qualifications child. Identified cases of inadmissibility recognition of paternity . She then discuss the confirmation of paternity by the mother of the child and analyzes the legal consequences of recognition of paternity . It shows the items that should be included protocol recognition of paternity . Discusses the acknowledgment of paternity in life-threatening situations , and before the birth of the child.

³² K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz...* wyd. cyt., s. 547.

BIBLIOGRAFIA

Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Olsztyn, Wyd. Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.

Encyklopedia Powszechna, Kraków 2002, t. VI.

Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska*, „Familiaris Consortio, Poznań 1983.

Jan Paweł II, *List do Rodzin*.

Mierzwiński B., *Męczyzna istota nieznaną*, Wyd. Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, Warszawa 1999.

Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2015

Sosnowski T., *Ojciec we współczesnej rodzinie kontekst pedagogiczny*, Wyd. Akademickie ŻAK, Warszawa 2011.

Akty prawne:

Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 listopada 2014r. *Prawo o aktach stanu cywilnego*, (Dz.U. z 2014r. poz. 1888 z późn. zm.).

Orzecznictwo:

Wyrok SN z dnia 23 marca 1977r., II CR 65/77, LEX nr 7921, (w:) D. Kotłowski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2014.

*Uczestnicy Międzynarodowej Konferencji Naukowej na temat współczesnych zagrożeń.
Stalowa Wola, 10 marca 2015 roku*